

ZÁKLADNÝ NÁVOD NA POUŽÍVANIE BENDŽA

Bendžo je brnkací štvor-, päť- alebo šesťstrunový nástroj. Tón vzniká podobne ako na gitare rozochvením struny medzi nultým pražcom a kobyľkou.

Z konštrukčného hľadiska možno bendžo rozdeliť na dve časti – krk a telo.

Krk bendža sa bežne vyrába z javora, mahagónu, orecha a ďalších druhov dreva. Samotný krk môžeme ďalej rozdeliť na tri časti:

- a) hlavica s krytom na výstuž, s nultým pražcom a ladiacimi mechanikami, v ktorých sú uchytené struny; ladiace mechaniky môžu byť gitarového typu alebo môžu mať tradičnejší planetary dizajn;
- b) prostredná časť, kde je ku krku prilepený hmatník, ktorý môže byť drevený (eben, javor, palisander...) alebo vyrobený z kompozitných materiálov; hmatník je osadený pražcami a orientačnými značkami, v tejto časti prechádza krkom výstuž, na päťstrunových bendžoch tu nájdete aj kolík na upevnenie piatej struny;
- c) päťka krku s výrezom na pohodlný dohmat na hmatníku; do päťky sú navítané aj skrutky, ktoré spájajú krk s telom/korpusom.

Telo bendža tvorí korpus, pomerne zložitý mechanizmus na napínanie blany, a časti, ktoré môžu, no nemusia byť súčasťou bendža, ako je napríklad rezonátor alebo tone ring.

- a) Základnou časťou tela je korpus – kruhový rám, ktorý je v prevažnej väčšine prípadov drevený, ale môže byť vyrobený aj z iných materiálov (napr. bendža Deering Boston majú oceľový korpus). Korpus tvorí základ zvuku, preto veľmi záleží na kvalite materiálu a spracovaní, t. j. na tom, či je korpus vyrobený z masívu alebo preglejky (na lacnejších modeloch).
- b) Tone ring je prstenec nasadený zhora na korpus, na ktorý sa potom natiahne blana. Tone ring je obvyčajne vyrobený z kovu (najčastejšie z ocele, mosadze alebo bronzu), menej často z exotických druhov drev (napr. grenadilla). Spoluvytvára zvuk nástroja a určuje jeho kvalitu a charakter; bendža s tone ringom majú jasný a hlasný zvuk. Predovšetkým lacnejšie nástroje sa často vyrábajú bez tone ringu, ich zvuk je menej výrazný, ale nemusí byť nevyhnutne nekvalitný alebo horší a v niektorých štýloch (Clawhammer) je často aj preferovaný.
- c) Rezonátor je klenutý drevený kryt, ktorý uzatvára spodnú hranu korpusu. Slúži na dosiahnutie plnšieho a hlasnejšieho zvuku nástroja. Bendža bez rezonátora, s otvorenou spodnou stranou korpusu sa nazývajú Open Back.
- d) Blana bendža sa v súčasnosti najčastejšie vyrába z mylaru, ale stále sa môžete stretnúť s hudobníkmi, ktorí hrajú na kožené blany. Blana je k tone ringu alebo ku korpusu prichytená pomocou napínacieho systému zloženého z prítlačného prstenca, napínacích háčikov a medzikružia pripevneného ku korpusu. Prstenec je väčšinou kovový (ocel, mosadz) a plní rovnakú funkciu ako ráfik na bicích – udržiava blanu optimálne napnutú. Háčiky rozmiestnené po obvode tela napínajú prstenec. Ich druhý koniec je prevlečený otvormi v medzikruží a utiahnutý maticami.
- e) Drevená kobyľka prenáša zvuk strún na blanu a svojou polohou určuje aj výšku tónu struny. Cez kobyľku sú struny prichytené v strunníku, ktorého funkciou je udržiavať struny optimálne napnuté.

Na hru na bendže sa v súčasnosti používajú predovšetkým kovové struny. Niektorí hudobníci preferujú na dosiahnutie intenzívnejšieho zvuku nylonové struny alebo struny z čriev. Počet strún sa líši podľa jednotlivých typov bendží.

Ladenie bendža nie je jednotné a líši sa nielen podľa typu bendža, ale aj podľa preferencií hudobníkov, ktorí si ladenie môžu prispôbiť svojmu štýlu alebo konkrétnej skladbe (najmä na päťstrunových modeloch).

Ak má bendžo kovové struny, je možná aj jeho amplifikácia.

Rozdelenie podľa typov:

- **Šesťstrunové bendžá**

Šesťstrunové bendžá sa ladia rovnako ako akustická gitara. Aj preto ich často nájdete v rukách gitaristov, napr. Taylor Swift, Keith Urban, Joe Satriani, Taj Mahal, John Fogerty a ďalších.

- **Päťstrunové bendžá**

Päťstrunové bendžá sa najčastejšie spájajú so štýlmi country a bluegrass, ale uplatňujú sa aj v žánroch ako gospel, jazz, folk, rock a ďalších. Spoznáte ich podľa kolíka piatej struny, umiestneného na boku krku. Najčastejšie ladenie je g D G H d, ale často sa používajú iné/alternatívne ladenia. Štandardom pri päťstrunových bendžách je 22 pražcov a menzúra 26 1/4 palca, ale vyrábajú sa aj päťstrunové bendžá (Parlor) s 19 pražcami a kratšou menzúrou (približne 23 palcov) a modely Long Neck s menzúrou 32 7/64 palcov osadené 25 pražcami.

- **Štvorstrunové bendžá**

Štvorstrunové bendžá možno rozdeliť na tenorové, používané v írskej hudbe alebo tradičnom jaze (dixielande), a modely Plectrum. Na hru na štvorstrunových bendžách sa najčastejšie používa brnkadlo. Tenorové bendžo (19-Fret Tenor) má 19 pražcov a je bežne ladené v C G D A, t. j. rovnako ako viola alebo mandola. 17-Fret Tenor („Irish Tenor“) má 17 pražcov a je ladené v G D A E, t. j. ako mandolína alebo husle, len o oktávu nižšie. Plectrum bendžo má dvadsaťdva pražcov a najčastejšie je ladené v C G B D.

Z ďalších typov treba spomenúť populárne modely bendžo ukulele (banjolele) s telom bendža a krátkym krkom ukulele, mandolínové bendžo (obyčajne osemstrunové so zdvojenými strunami) alebo dvanásťstrunové modely, na ktorých sa hrá rovnako ako na dvanásťstrunových gitarách.

Hra na bendže a základné hracie štýly:

Pri hre na bendže možno používať ako prstovú techniku (štýly clawhammer a bluegrass), tak aj brnkadlo (dixieland jazz style). Pri hre prstovou technikou hudobníci využívajú prstienky. Tvar a materiál prstienkov sa môže líšiť – stavba palcového prstienka je iná než prstienkov na ďalšie dva prsty (ukazovák/prostredník).

- Clawhammer je tradičný štýl hry na päťstrunovom bendže. Hudobník pri pohybe rukou nadol udrie nechtom ukazováka/prostredníka do strún, pri pohybe späť brnkne palcom do piatej struny. Prsty nevyvíjajú aktívny pohyb, ruka zostáva pri hre zovretá (preto asociácia s pazúrmí – claw).
- Bluegrassový štýl hry predstavil divákovi a poslucháčovi v polovici minulého storočia Earl Scruggs. Hrá sa tromi prstami (palcom, prstenníkom a ukazovákovi) pomocou prstienkov.
- Dixieland Jazz Style (flat-picking) je štýl hry, ktorý sa používa na štvorstrunových bendžách (tenorových a plectrum). Hudobníci používajú na hru štandardné gitarové brnkadlo, ktoré držia medzi palcom a ukazovákovi.

Starostlivosť o bendžo:

- Bendžo pravidelne čistite (hardvér aj drevo/povrch). Používajte na tento účel špeciálne prípravky, nie bežné komerčné čistiace prostriedky, ktoré by mohli povrchovú úpravu bendža poškodiť.
- Bendžo skladujte v prostredí so stabilnou vlhkosťou a teplotou – v prípade výkyvov vlhkosti používajte prostriedky na jej vyrovnanie.
- Pravidelne vymieňajte struny.
- Nepoužívajte plastové ani vinylové popruhy, ktoré by mohli nepriaznivo ovplyvniť povrchovú úpravu bendža. Budte obozretní aj pri výbere stojanov.
- Doťahujte blanu.
- Pred hraním si vždy umyte ruky.
- Zastrihávajte si pravidelne nechty. Najmä od ruky, ktorá sa pohybuje po hmatníku, môžu časom zostať na hmatníku nepekné ryhy.